

AZ OKTATÁSHOZ VALÓ JOG ÉRVÉNYESÜLÉSE A COVID–19 OKOZTA JÁRVÁNYHELYZETBEN

Enforcement of the right to education in the epidemic situation caused by COVID–19

TÓTHNÉ KARCZUB ESZTER*

Absztrakt: Jelen tanulmány célja bemutatni elsősorban az oktatás területén, a koronavírus-járvány első, illetve második hullámában hozott hazai intézkedéseket, és azoknak az oktatáshoz való joghoz, mint alapjoghoz történő viszonyulását. A tanulmány néhány gondolat erejéig – mintegy összehasonlításképpen – kitér néhány külföldi állam által a koronavírusra adott válaszreakcióra is.

Kulcsszavak: oktatáshoz való jog, koronavírus, távoktatás, köznevelés, digitalizáció, iskolabezárás

Abstract: This study aims to present the national measures taken in the first and second wave of the pandemic with regard to the educational system first of all, and how these measures relate to the right of education as a fundamental right. For a couple of thoughts, the study also covers the reactions of some foreign countries towards the coronavirus in order to compare them to the Hungarian situation.

Keywords: right of education, coronavirus, distance education, public education, digitalisation, school closure

Bevezetés

A kínai Vuhanból 2019. év végén kiindult SARS-CoV-2 vírus okozta COVID–19-betegség miatti világjárvány komoly változásokat hozott mind gazdasági, mind szociális téren. 2020. január 30-án az Egészségügyi Világszervezet (*World Health Organization*) az új koronavírus okozta járványt nemzetközi horderejű közegészségügyi-járványügyi szükséghelyzetté minősítette, 2020. március 11-én pedig világjárvánnyá nyilvánította. A járvány többek között erőteljes hatással volt az oktatásra is, amelyre Európa egyes országai különböző intézkedésekkel reagáltak.

* TÓTHNÉ DR. KARCZUB ESZTER
kutató
Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
1525 Budapest, Pf. 79.
karczubeszter@gmail.com

Jelen tanulmány célja bemutatni elsősorban az oktatás területén, a koronavírus-járvány első, illetve második hullámában hozott hazai intézkedéseket, és azoknak az oktatáshoz való joghoz, mint alapjoghoz történő viszonyulását. A tanulmány néhány gondolat erejéig – mintegy összehasonlításképpen – kitér néhány külföldi állam által a koronavírusra adott válaszreakcióra is.

1. Az oktatáshoz való jog

A gyermekek oktatáshoz való jogának horderejét nem lehet eléggé hangsúlyozni. Maga az oktatáshoz való jog kiemelt helyet foglal el a jogok sorában, tekintettel annak közügyi minőségére. Mindezt az is igazolja, hogy napjainkban az egyes államok is kiemelt helyen, alkotmányaikban deklarálva kezelik. Az oktatás célja végső soron a gazdaság fejlődése, amelyet az állam a munkaerőpiac igényeit kielégítő szakemberek képzésével, valamint a szociális ellátórendszerben lévők számára csökkentésével kíván biztosítani.¹ Utóbbinak azért van jelentősége, mert az alacsony iskolázottság szociológiai szempontból jelentősen hozzájárul az elégtelen egzisztencia, illetve az inaktív státusz kialakulásához, fennmaradásához, továbbá fennáll az egyes generációk közötti átörökítésének a veszélye is.²

1.1. A művelődéshez való jog helye az emberi jogok között

Az emberi jogok csoportosítását többféleképpen elvégezhetjük, és ezek a csoportosítások koronként változhatnak. A jelenlegi formájában lévő, kialakulásuk szerinti generációk alapján történő rendszerezés a II. világháborút követő nemzetközi jogfejlődés terméke. Az első generációba tartoznak az angol és a francia forradalom, illetve az amerikai függetlenségi háború nyomán kialakult alapvető polgári és politikai jogok, szabadságjogok.

A második generáció a gazdasági-szociális-kulturális jogokat öleli fel, amelyek a 20. század elején, a bismarcki szociális törvényhozáshoz, a mexikói alkotmányhoz és az oroszországi bolsevik forradalomhoz kötődően alakultak ki.

A harmadik generációba – amely az előző kettőnél jóval bizonytalanabb tartalmú – a világ globális kihívásaira megoldást kereső jogok tartoznak, úgy, mint a fejlődéshez való jog, a békéhez való jog és az egészséges környezethez való jog.³

A művelődéshez való jog az ún. második generációs jogok közé tartozik, és történetét, valamint jelentőségét tekintve is az egyik legfontosabb kulturális jog, tekintettel arra, hogy a műveltség egy bizonyos szintjén való élés a szabadságjogokkal törté-

¹ KAZUSKA Melinda: A tankötelezettség múltja, jelene és jövője. *Miskolci Jogi Szemle* 2012/1., 128.

² MOLNÁR Zsolt: *A gyermek oktatáshoz való jogának új Ptk. szerinti szabályozása a szülői felügyelet aspektusából. Jogi Fórum Publikációk*. Gödöllő, 2015. június https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/molnar_zsolt_a_gyermek_oktatashoz_valo_joga_uj_ptk_szuloi_felugyelet%5bjogi_forum%5d.pdf, 2020. október 3.

³ KOVÁCS Péter: *Nemzetközi közjog*. Osiris Kiadó, Budapest, 2011, 315.

nő rendelkezés alapfeltétele.⁴ Második generációs jogként az oktatáshoz való jog érvényesülése tevőleges állami beavatkozást igényel, ebből kifolyólag a jogosultak köre is szűkebb, mint az első generációs jogok esetén.⁵

A jog alanyai tekintetében elmondható, hogy az nincs leszűkítve csupán az állampolgárokra, a Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya⁶ (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*) minden egyén jogát elismeri a művelődéshez.

1.2. A művelődéshez való jog az Alaptörvényben

Magyarország Alaptörvényének (a továbbiakban: Alaptörvény) XI. cikk (1) bekezdése deklarálja a minden magyar állampolgárt megillető művelődéshez való jogot. A (2) bekezdés alapján „Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással [...]” kívánja biztosítani.

Az Alaptörvény további, az oktatáshoz való joghoz kapcsolódó alapjogokat is nevesít, úgy, mint a lelkiismereti és vallásszabadság jogát,⁷ a szabad véleménynyilvánításhoz való jogot,⁸ illetve a nemzeti és etnikai kisebbségek anyanyelvhasználatához és anyanyelvi oktatáshoz való jogát.⁹

Az Alaptörvény X. cikk (1) bekezdés szerint Magyarország biztosítja a „[...] lehető legmagasabb szintű tudás megszerzése érdekében – a tanulás, valamint törvényben meghatározott keretek között a tanítás szabadságát”.

Ezen jogokkal párhuzamosan a XVI. cikk (3) bekezdésében deklarálva van az oktatáshoz való jog – a gyermek szüleit terhelő – kötelezettségi oldala. Az Alaptörvény kimondja, hogy a szülők kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni, amelynek ki kell terjednie a gyermekük taníttatására. A szülők azon joga, miszerint ők választhatják meg a gyermeküknek adandó nevelést,¹⁰ az állam oldalán kötelezettséget keletkeztet egy olyan oktatási rendszer kialakítására és fenntartására,

⁴ SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): *Alkotmányjog – Alapjogok*. Pázmány Press, Budapest, 2014, 335.

⁵ KISFALUDY László: *Köznevelés-politika*. Nemzeti Közszerológati Egyetem, Közigazgatási Továbbképzési Intézet, Budapest, 2020, 11.

⁶ Hatálybalépés ideje: 1976. január 3-án. Jelenleg 170 részes állama van, ám csupán 71 államban került sor az aláírására. Forrás: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-3&chapter=4&clang=_en, 2020. április 8.

Magyarország az 1969-es aláírás és az 1974-es ratifikáció után az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 9. törvényerejű rendelettel hirdette ki.

⁷ VII. cikk.

⁸ IX. cikk.

⁹ XXIX. cikk.

¹⁰ XVI. cikk (2) bekezdés.

amelyben a szülők élhetnek a választási lehetőséggel. Ez azt jelenti, hogy az államnak egyrészt világnézetileg semleges iskolákat kell működtetnie, másrészt – a választás lehetőségének megadása miatt – az egyházi intézmények fenntarthatósága tekintetében is terhelik bizonyos kötelezettségek.¹¹

A fentiekből látható, hogy az Alaptörvény csupán az oktatáshoz való jog alapvető kereteit rögzíti, a jog tartalmát a különféle ágazati jogszabályok részletezik.¹²

Az Alaptörvénynek a művelődéshez való joghoz történő viszonyulása természetesen megfelel a nemzetközi dokumentumokban lefektetett követelményeknek. Az Emberi jogok egyetemes nyilatkozata¹³ (*Universal Declaration of Human Rights*) 26. cikk (1) bekezdés kimondja, hogy mindenkinek joga van az oktatáshoz, amely körében az elemi és alapvető oktatásnak kötelezőnek és ingyenesnek kell lennie. Az oktatás célja tekintetében a 26. cikk (2) bekezdése meghatározza, hogy annak az emberi személyiség teljes kibontakoztatására, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartásának megerősítésére kell irányulnia. A (3) bekezdés alapján a szülők joga, hogy megválasszák a gyermeküknek adandó nevelést.

A Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya 13. cikkében deklarált művelődéshez való jogba beletartozik az oktatással szemben támasztott olyan komplex cél, amely képes az emberi személyiség és az emberi méltóság érzetének teljes kifejlesztésére, az emberi jogok és szabadságok iránti tisztelet megerősítésére, valamint minden személyt képessé tenni arra, hogy a társadalom hasznos tagjává váljék.¹⁴ Mindezeket az általános iskolai oktatás kötelezővé és ingyenessé tételével, a középfokú oktatás általánossá és mindenki számára elérhetővé tételével, a felsőoktatás mindenki számára a képességei alapulvételével, egyenlő feltételekkel való hozzáférhetővé tételével kell megvalósítani.

Az ENSZ-nek a Gyermek jogairól szóló egyezménye (*Convention on the Rights of the Child*) a 28. cikkében elismeri a gyermekek oktatáshoz való jogát. E jog gyakorlásának céljából az Egyezményben részes államok mindenki számára kötelezővé és ingyenessé teszik az alapfokú oktatást, hozzáférhetővé és lehetőség szerint ingyenessé a középfokú oktatást, valamint az adott személy képességeitől függően elérhetővé a felsőoktatást.

A művelődéshez való jogból fakadóan elmondható, hogy annak alanyi jogi jogosultságai az oktatással kapcsolatban, míg intézményvédelmi oldala az oktatási rendszer kiépítésében és fenntartásában, valamint az anyagi támogatásban és a szabályozási kötelezettségben jelennek meg.¹⁵

¹¹ SCHANDA – BALOGH: i. m. 337.

¹² BÁRÁNY V. Fanny: Az oktatás jogi környezete – az oktatáshoz való jog érvényesülése. *Neveléstudomány: oktatás – kutatás – innováció* 2018/4., 12.

¹³ Kihirdetés ideje: 1948. december 10.

¹⁴ KISS Barnabás – LICHTENSTEIN József – TÓTH Judit: *Alkotmányjog II. Alapjogok és emberi jogok*. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2018, 248.

¹⁵ SCHANDA – BALOGH: i. m. 338.

1.3. A nemzeti köznevelésről szóló törvény és a szakképzésről szóló törvény

A hazai köznevelés teljes működését szabályozó rendkívül komplex jogszabályi struktúra szerteágazó módon kiterjed a tantervi, a fenntartói, a közigazgatási, a foglalkoztatási, a finanszírozási, valamint a szociálpolitikai területekre is.¹⁶ A jogszabályi hierarchia csúcsán álló Alaptörvényt, a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Nkt.) követi a rangsorban. Az Nkt. 2. §-a rögzíti, hogy „[a]z Alaptörvényben foglalt ingyenes és kötelező alapfokú, ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú nevelés-oktatáshoz való jog biztosítása az érettségi megszerzéséig, a szakgimnáziumi, szakiskolai nevelés-oktatásban a második szakképesítés, szakképzettség megszerzését biztosító első képesítő vizsga, szakmai vizsga befejezéséig, valamint a készségfejlesztő iskola utolsó gyakorlati évfolyamának befejezéséig a magyar állam közszolgálati feladata”. Az Nkt. biztosítja a köznevelési intézménylétesítés szabadságát a jogszabályi feltételek fennállta esetén.¹⁷

A nemzeti köznevelési törvény végrehajtásáról szóló 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet szabályozza többek között a köznevelés információs rendszerének (KIR) létrehozásával és működtetésével kapcsolatos feladatokat, a köznevelési intézményben térítésmentesen és térítési díj, valamint tandíj ellenében igénybe vehető köznevelési közfeladatokat.

A közneveléssel összefüggő törvények közül ki kell emelni a szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvényt (a továbbiakban: Szakképzési tv.) és annak végrehajtási rendeletét, a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 12/2020. (II. 7.) Korm. rendeletet.

A Szakképzési tv. az oktatáshoz való jog biztosítása érdekében kijelenti, hogy „[a]z állam az Alaptörvény szerinti ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú oktatás keretében a szakképzésialapfeladat-ellátás kereteit és garanciáit – a hatékonyság, a szakszerűség, a magas szintű minőség és az egyenlő eséllyel történő hozzáférés követelményére figyelemmel – az e törvényben meghatározott módon biztosítja”.¹⁸

2. Digitalizáció az oktatásban

A digitalizáció kétségkívül egyre erőteljesebben van jelen életünk minden területén, ami alól természetesen az oktatás sem jelent kivételt. Valószínűsíthető, hogy a jövő iskolája valamilyen formában a digitális iskola lesz, amely némiképp megváltoztatja a tanulás, a tanítás jelenlegi mikéntjét.

Napjainkban egészen más kvalitásokkal kell rendelkezniük a gyermekeknek ahhoz, hogy az iskolából kilépve megállják a helyüket a társadalomban, tekintettel arra, hogy a digitalizációs készségek is társadalmi-gazdasági alapkészségekké váltak. A digitalizáció az oktatásban is számos új kihívást jelent. Habár az infokommunikációs technikák jelenlétét tapasztaljuk a hazai iskolákban – hiszen a legtöbb

¹⁶ KISFALUDY: i. m. 16.

¹⁷ 2. § (3) bekezdés.

¹⁸ Szakképzési tv. 2. § (1) bekezdés.

helyen rendelkezésre állnak az okostáblák, tabletek – az OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) által végzett PISA-felmérések alapján a magyar oktatási rendszer mégis az egyik legegyenlőtlenebb.¹⁹ Az OECD által megfogalmazott oktatási méltányosság²⁰ keretében minden tanulónak megvan a lehetősége arra, hogy – függetlenül nemétől, családi háttérétől, társadalmi-gazdasági státuszától – az oktatásból profitáljon. Az iskolával szemben megjelenik az az új elvárás, hogy az alapkészségek átadása mellett, személyre szabott fejlesztést is nyújtson, hogy megvalósuljon a tanulók egyéni képességeihez mért tudásfejlesztés. Az iskolával szemben támasztott ezen igény értelmében az oktatásnak biztosítania kell az egyénre szabott eszköz- és feltételrendszert.²¹

A művelődéshez való jog rendszerében azt szükséges megvizsgálni, hogy az iskolának mi a szerepe a médiaműveltség megszerzésében, annak fejlesztésében.²² Korunkban ugyanis egészen másfajta tudásátadásra van szükség mind az egyéni fejlődéshez, mind a társadalomban történő munkamegosztásban való részvételhez, és az iskolarendszert is ehhez szükséges alakítani.²³ Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája²⁴ szerint a hazai köznevelés előtt álló legnagyobb kihívás annak elérése, hogy növelni tudják a nevelés és az oktatás minőségét, hatékonyságát és esélyteremtő erejét, mindezt egy globálisan változó munkaerőpiaci környezetben.

2.1. A digitális távoktatásra való áttérés a COVID-19 alatt

A koronavírus következtében képet kaphattunk arról, hogy miként is alakul(hat) majd az oktatás az internet világában, azonban a mostani járványhelyzetben ez az áttérés túl hirtelen, túl drasztikusan, mintegy *vis maiorként* történt. Mindazonáltal az elmúlt tavasz tanulságait levonva tudunk alkalmazkodni, fejleszteni a rendszeren, hiszen jelen tanulmány írásakor épp a járvány második hullámában vagyunk, és itt-hon a középiskolák 2020. november 11. napjától ismételten átálltak a digitális tanrendre, míg az általános iskolákban egyelőre hagyományos módon folyik az oktatás.

A COVID-19-járvány első hullámában, a 2019/2020-as tanév második felében általános reakció volt az egyes országok, köztük Magyarország részéről az iskolák átmeneti bezárása, ezzel egyidejűleg pedig a digitális tanrendre való áttérés.

¹⁹ HOLLE Alexandra: Méltányosság az oktatásban. *Infojegyzet* 2016/40. (2016. szeptember 21.), 1–4.

²⁰ A fogalmat az OECD 2013-as jelentésében határozta meg.

²¹ SIÓ László: *Kihívások, lehetőségek, innovációk. A jövő iskolája*. https://gyermekkekhaza.hu/wp-content/uploads/2017/10/KIH%C3%8DV%C3%81SOKINNOV%C3%81CI%C3%93KLEHET%C5%90S%C3%89GEK_20160425_0.pdf, 2020. március 8.

²² NAGY Krisztina: *Műveltség, média, szabályozás. A médiaműveltség médiapolitikai jelentősége és szabályozási keretei*. Gondolat Kiadó, MTA TK Jogtudományi Intézet, Budapest–Pécs, 2018, 104.

²³ NAGY: i. m. 107.

²⁴ A Kormány a Digitális Jólét Program keretében 2016-ban fogadta el a Digitális Oktatási Stratégiáját.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (*Committee on the Rights of the Child*) 2020. áprilisi állásfoglalásában²⁵ az online oktatás tekintetében kifejtette, hogy az nem növelheti a gyermekek közötti egyenlőtlenségeket, valamint nem helyettesítheti a tanuló-tanár közötti kapcsolatot. A Bizottság szerint az online oktatás valójában a tantermi oktatás egy kreatív formája, amely kihívást jelent azon gyerekek számára, akik korlátozottan vagy egyáltalán nem rendelkeznek internet-hozzáféréssel, valamint megfelelő szülői támogatással. Az ő részükre alternatív megoldásokat kell nyújtani ahhoz, hogy megkapják a tanárok támogatását és útmutatását.

A Kormány a koronavírus miatt a köznevelési és szakképzési intézményekben új munkarend bevezetéséről szóló 1102/2020. (III. 14.) Kormányhatározatban²⁶ döntött az iskolákban a tantermen kívüli, digitális munkarend bevezetéséről. A határozat kihirdetésekor szövege alapján 2020. március 16. napjától az iskolákban a nevelés-oktatás tantermen kívüli, digitális munkarendben került megszervezésre oly módon, hogy a tananyag kijelölése, a tanulási folyamat ellenőrzése és támogatása a pedagógusok és a tanulók online vagy más, személyes találkozást nem igénylő kapcsolatában kellett történnie, valamint a tananyag tantermen kívüli, digitális munkarendben történő átadásának alkalmasnak kellett lennie a tanuló tanulmányi követelményeinek teljesítésére. Mindezek végrehajtására, annak érdekében, hogy a pedagógusok és a tanulók a lehető legkönnyebben térhessenek át az új munkarendre, az oktatásért felelős miniszter részéről kiadásra került egy módszertani ajánló. A 1102/2020. (III. 14.) Korm. határozat rendelkezett továbbá arról is, hogy 2020. március 16. napjától a szülők igényei alapján, indokolt esetben a nemzeti köznevelésről szóló törvény hatálya alá tartozó iskolák esetében a területileg illetékes tankerületi központ, szakképző intézmény esetében a területileg illetékes szakképzési centrum munkanapokon megszervezze a gyermekek, tanulók napközbeni kiscsoportos felügyeletét.

A fentiek értelmében itthon főszabályként mind az év végi számonkérések, az osztályozó- és a felvételi vizsgák, valamint az érettségi vizsgák is online, távoktatás keretében zajlottak le. A néhány kivételtől eltekintve, túlzás nélkül állítható, hogy mind a pedagógusoknak, mind a diákoknak, mind a szülőknek néhány nap, illetve hét alatt kellett alkalmazkodniuk ezekhez a változásokhoz.

2.2. Az iskolabezárások hátrányos következményei

Az ENSZ adatai szerint a járvány első hullámában világszerte mintegy 1,5 milliárd gyermeket érintettek az iskolabezárások.²⁷ Noha korábbi tapasztalatok²⁸ alapján

²⁵ Az állásfoglalás szövege itt érhető el: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treaty_body_external/Download.aspx?symbolno=INT/CRC/STA/9095&Lang=en, 2020. október 14.

²⁶ Visszavonta az egyes kormányhatározatokban foglalt feladatok visszavonásáról és módosításáról szóló 1521/2020. (VIII. 14.) Korm. határozat 4. pontja.

²⁷ DRASKOVICH Edina: Gyermeki jogok a koronavírus járvány idején. *Infojegyzet* 2020/43. https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_43_COVID-19_gyermeki_jogok.pdf/27f808c3-2729-5397-f3ea-cc8395570162?_t=1590051477070, 1–4., 2020. szeptember 23.

kiindulva megállapítható, hogy a járvány terjedésének lassítása érdekében célravezető az oktatási intézmények bezárása, azonban nem hagyhatóak figyelmen kívül ennek a lépésnek a gyerekekre és családjaikra vonatkozó negatív hatásai.²⁹

Az UNESCO szerint³⁰ ilyen – az oktatási rendszerben már eleve meglévő különbségeket súlyosbító – következmények a megszakított tanulás, a lemorzsolódás növekedése, a társadalmi elszigeteltség.

Egyes gyerekcsoportok számára nő az erőszaknak és a kizsákmányolásnak való kitettség, tekintettel arra, hogy az iskolák bezárásakor ők gyermekmunkára, házaságra, korai gyerekvállalásra kényszerülnek.

További kihívásként jelenik meg a távoktatás létrehozásának, fenntartásának és fejlesztésének problémája. Ezek mellett további nehézségeket okoz, hogy a tanárokat és a szülőket felkészületlenül érte a távoktatásra és az otthoni oktatásra való hirtelen átállás.

Ezek mellett meg kell említeni még az iskolabezárások egészséges táplálkozásra gyakorolt negatív hatását, ugyanis ebben az esetben számos gyermek elesik az iskolában kapott ingyenes vagy kedvezményes étkezés lehetőségétől.

Az iskolák bezárása az egészségügyi ellátórendszert is kedvezőtlenül érinti, ugyanis az e szektorban dolgozó gyermekek szülei – tipikusan az ápolási feladatokat ellátó nők – gyermekgondozási kötelezettségükből eredően nem tudják ellátni a munkájukat.

Egyéb negatívumként említi az UNESCO az otthoni oktatásnak a társadalmi kapcsolatokra, illetve a mentális egészségre gyakorolt hatását, hiszen ebben az esetben a társadalmi elszigeteltség, valamint a tanárokat, a szülőket és a tanulókat ért újfajta stresszhelyzetek – pl. a tudás mérésének és értékelésének kihívásai – is okozhatnak gondokat.

A szervezet felhívja a figyelmet a gazdasággal kapcsolatos összefüggésekre is. A gyermekükkel otthon maradni kényszerülő szülők ugyanis kiesnek a munkából, ami bérvésztiséget eredményez számukra, és kedvezőtlenül befolyásolja az ország termelékenységét is.

Az iskolabezárások okozta negatív hatásokat az egyes országok különböző megoldásokkal igyekeztek enyhíteni. Magyarországon a köztelevízió M5 csatornája egyfajta iskolatévéné alakult, és különböző oktatási műsorokat sugárzott az otthon tanuló diákok részére. Azon tanulók esetében, akik számára nem volt elérhető online a tananyag, a pedagógusok levélben, illetve telefonon keresztül – a személyes érintkezés elkerülésével – segítették a tanulást.³¹

²⁸ Az 1918–1919-es influenzajárvány, illetve a 2009-es H1N1 influenzajárvány idején is alkalmaztak iskolabezárásokat.

²⁹ HOLLE Alexandra: Oktatási rendszerek az új koronavírus járvány idején. *Infojegyzet* 2020/10., 1–4., https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_10_oktatas_COVID-19.pdf/d2d78e9f-ca5e-2d45-466d-6777d21d32d9?t=1586153146764, 2020. szeptember 23.

³⁰ <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/consequences>, 2020. szeptember 23.

³¹ <https://magyarnemzet.hu/belfold/hajnal-gabriella-minden-tanarnak-tudunk-digitalis-esz-kozt-biztosítani-7917776/>, 2020. október 7.

A gyermekek étkeztetésének érdekében – amely önkormányzati feladat – az iskolai konyhák továbbra is rendelkezésre álltak, azonban magára az étkezésre nem kerülhetett sor az oktatási-nevelési intézményekben. Azon tanulók részére, akiknek ez indokolt volt, más módon, pl. kiszállítással kellett biztosítani az étkezést.³²

3. Rendeleti szabályozás a koronavírus első hulláma okozta veszélyhelyzetben

A koronavírus-járvány első hazai megjelenésére reagálva, Magyarország Kormánya a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelettel³³ az egész ország területére veszélyhelyzetet hirdetett az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében. Hazánk alkotmányos szabályozásában – a többi közép-kelet-európai államhoz hasonlóan – részletes rendelkezések vonatkoznak a különleges jogrendre. A jogszabályok pontosan meghatározzák, hogy mik annak bevezetési, megszüntetési anyagi és eljárási szabályai, kijelölik a kereteit, valamint lefektetik, hogy az egyes államhatalmi szervek milyen többletjogosultsággal rendelkeznek.³⁴

Főszabályként a Kormány Alaptörvény 53. cikk (3) bekezdés alapján hozott rendeletei 15 napig maradnak hatályban, ugyanakkor az Országgyűlés – e törvényhely rendelkezéseivel összhangban – a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvényben felhatalmazta a Kormányt arra, hogy a veszélyhelyzetben hozott kormányrendeletek hatályát a veszélyhelyzet megszűnéséig meghosszabbítsa.³⁵ A különleges jogrend alatt hozott szabályozás időbeli hatályáról megállapítható, hogy a magyar rendszer nem egy konkrét időbeli korlátot állapít meg a veszélyhelyzet fennállására, hanem azt a körülményt, amikor a kihirdetés feltételei már nem állnak fenn.³⁶

3.1. Az oktatáshoz való jogot érintő kormányrendeletek

Az alábbiakban a veszélyhelyzet alatt kihirdetett kormányrendeletek közül tekintjük át a témánk szempontjából relevánsakat.

Magyarország Kormánya 2020. március 11-én hirdette ki az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és

³² <https://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/oktatasert-felelos-allamtitkarsag/hirek/uj-munkarend-a-koznevelési-es-szakkepzési-intezmenyekben>, 2020. október 7.

³³ Hatályon kívül helyezte a 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet megszűnéséről szóló 282/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet 3. §-a.

³⁴ BALÁZS István – HOFFMANN István: Közigazgatás és koronavírus – a közigazgatási jog rezilienciája vagy annak bukása? *Közjogi Szemle* 2020/3., 2.

³⁵ 2020. évi XII. törvény 3. § (1) bekezdés.

³⁶ UNGVÁRI Álmos – HOJNYÁK Dávid: Az Európai Unió egyes tagállamainak koronavírus-járványra adott válasza, különös tekintettel a vizsgált államok által bevezetett különleges jogrendi szabályozásra. *Miskolci Jogi Szemle* 2020/1., 137.

életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről szóló 41/2020. (III. 11.) Korm. rendelet.³⁷ A rendelet értelmében annak hatálybalépésétől – 2020. március 12. napjától – az összehangolt védekezés érdekében köznevelési intézményben rendkívüli szünetet nem rendelhetett el sem az intézményvezető, sem a jegyző, sem az Oktatási Hivatal. Ez alól a rendelkezés alól – a 45/2020. (III. 14.) Korm. rendelet 6. § e) pontja alapján – utóbb kivételt képezett az óvoda. Továbbá ezen rendelet hatálybalépésével egyidejűleg felfüggesztésre került a Külföldi Nyelvtanulási Program, valamint betiltották a külföldre történő iskolai kirándulásokat, amelyek közül a már lefoglaltakat is le kellett mondani.³⁸

Az élet- és vagyónbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről (II.) szóló 45/2020. (III. 14.) Korm. rendelet³⁹ felhatalmazta a bölcsődei ellátást végző intézmény, valamint az óvoda elhelyezkedése szerinti települési önkormányzat polgármesterét a bölcsődékben és óvodákban történő rendkívüli szünet elrendelésére azzal, hogy arról soron kívül tájékoztatnia kell az emberi erőforrások miniszterét.⁴⁰

Ezt követte a kijárási korlátozásról szóló 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet,⁴¹ amely 2020. március 28-án lépett hatályba. Ez a jogszabály azt a célt szolgálta, hogy az új koronavírus miatt elrendelt veszélyhelyzet ideje alatti társadalmi távolságtartással, azaz az emberek közötti társadalmi érintkezések korlátozásával lassítani lehessen a járvány terjedését.

Az egészség és élet megóvása, valamint a nemzetgazdaság helyreállítása érdekében elrendelt veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről szóló 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet⁴² ismételten megtiltotta – a bölcsőde és az óvoda kivételével – a köznevelési intézményekben az intézményvezető, a jegyző, valamint az Oktatási Hivatal általi rendkívüli szünet elrendelését.⁴³ Ennek elrendelésére azért volt újra szükség, mert a korábbi 41/2020. (III. 11.) Korm. rendelet vonatkozó 4. §-a az Alaptörvény 53. cikk (3) bekezdésben foglaltak alapján 2020. március 27. napjától hatálytalanná vált.

Az iskolák 2020. júniusi működéséről szóló 220/2020. (V. 22.) Korm. rendelet⁴⁴ szerint az iskolák – a szakképzést folytató iskolák kivételével – 2020. június 2–15. között továbbra is tantermen kívüli, digitális munkarendben működhetnek azzal az engedménnyel, hogy lehetővé vált a tanulók felzárkóztatása céljából egyéni vagy

³⁷ Hatályon kívül helyezte a határellenőrzés ideiglenes visszaállításáról szóló 407/2020. (VIII. 30.) Korm. rendelet 2. §-a.

³⁸ 41/2020. (III. 11.) Korm. rendelet 4. § c) pont, e) pont, f) pont.

³⁹ Hatályon kívül helyezve az Alaptörvény 53. cikk (3) bekezdés alapján.

⁴⁰ 45/2020. (III. 14.) Korm. rendelet 2. §.

⁴¹ Hatályon kívül helyezte a 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet megszűnéséről szóló 282/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet 1. §-a.

⁴² Hatályon kívül helyezve az Alaptörvény 53. cikk (4) bekezdés alapján.

⁴³ 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet 6. § (3)–(4) bekezdés.

⁴⁴ Hatályon kívül helyezve az Alaptörvény 53. cikk (4) bekezdés alapján.

kiscsoportos foglalkozások megszervezése. A rendelet értelmében továbbá 2020. június 2–26. között pedig minden általános iskolában és középiskolában meg kellett szervezni a tanulók felügyeletét.⁴⁵

A veszélyhelyzet ideje alatt a köznevelési intézmény működési engedély iránti kérelmének benyújtási határidejéről szóló 221/2020. (V. 22.) Korm. rendelet⁴⁶ értelmében a veszélyhelyzetre tekintettel a működési engedélyek benyújtására nyitva álló határidő 2020. június 30. napjáig meghosszabbodott.⁴⁷

A veszélyhelyzet során az egyes pedagógusminősítési eljárások lefolytatásáról és az országos pedagógiai-szakmai ellenőrzésekről szóló 222/2020. (V. 22.) Korm. rendelet⁴⁸ a veszélyhelyzetre tekintettel a 2020/2021. tanítási év végéig módosította az egyes pedagógusminősítési eljárásokról szóló határidők megszervezését azon gyakornokok, illetve pedagógusok esetén, akik vizsgájának eredeti időpontja a veszélyhelyzet idejére esett volna.⁴⁹

A Kormány 2020. június 17-én, a 2020. március 11-én elrendelt veszélyhelyzet megszűnéséről szóló 282/2020. (VI. 17.) Korm. rendelettel szüntette meg a veszélyhelyzetet, így a különleges jogrend alatt kihirdetett kormányrendeletek 2020. június 18. napjával hatályukat veszítették. A veszélyhelyzetben kiadott kormányrendeletek 15 napon túli hatályának általános meghosszabbításáról szóló 2020. évi XII. törvényt pedig a veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló 2020. évi LVII. törvény helyezte hatályon kívül.

3.2. Az alapjogok korlátozása a rendeleti kormányzás idején

A fent leírtak alapján megállapítható, hogy a veszélyhelyzet idején a Kormány bizonyos mértékig korlátozta az állampolgárok alapvető jogait, köztük az oktatáshoz való jogot. Olyan krízishelyzetekben, amelyek közegészségügyi szempontból indokoltak, a nemzetközi dokumentumok megengedik bizonyos emberi jogok gyakorlásának korlátozását, amennyiben a korlátozások szükségesek és arányosok az elérendő céllal, valamint minél csekélyebb mértékűek.⁵⁰

Hazánkban az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés fogalmazza meg az alapvető jogok korlátozhatóságához szükséges kritériumokat, miszerint „[a]lapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható”. Az Alkotmánybíróság által használt szükségesség, alkalmasság és arányosság tesztje alapján alapjogot fő-

⁴⁵ 220/2020. (V. 22.) Korm. rendelet 1–2. §.

⁴⁶ Hatályon kívül helyezve az Alaptörvény 53. cikk (4) bekezdés alapján.

⁴⁷ 221/2020. (V. 22.) Korm. rendelet 1. §.

⁴⁸ Hatályon kívül helyezve az Alaptörvény 53. cikk (4) bekezdés alapján.

⁴⁹ 222/2020. (V. 22.) Korm. rendelet 1. §.

⁵⁰ SZEIBERT Orsolya: A gyermek a COVID-19 járvány idején – gyermekjogi, gyermekvédelmi és családjogi ajánlások. *Családi jog* 2020/3., 40.

szabályként csak más alapjog érdekében lehet korlátozni abban az esetben, ha az adott célt más eszközzel nem lehet elérni.⁵¹

A különleges jogrendre vonatkozó szabályok alapján veszélyhelyzetben felfüggeszthető vagy korlátozható az alapjogok gyakorlása, kivéve az élethez és az emberi méltósághoz való jog, az ártatlanság védelme, a védelemhez való jog, a *nullum crimen sine lege*, a *nulla poena sine lege*, illetve a *ne bis in idem* elve.⁵² Látható, hogy az Alaptörvény azokat a jogokat vette ki a korlátozhatóság alól, amelyekre nemzetközi kötelezettségek vonatkoznak.⁵³

4. A járvány második hullámában hozott intézkedések

Ahhoz, hogy a 2020/2021. tanév – a koronavírus-járvány második hullámában – viszonylag hagyományos módon megkezdődhessen, ismét egy sor intézkedés meghozatalára volt szükség már az előző tanév lezárása előtt.

4.1. A 2020. évi LVIII. törvény

Az Országgyűlés a Kormánynak a COVID–19-fertőzés okozta tömeges megbetegedést okozó, 2020. évben bekövetkezett humánjárvány megelőzésére, illetve következményeinek elhárítására a veszélyhelyzet idején tett rendkívüli intézkedésekkel összefüggő szabályozási átmenetének biztosítása érdekében 2020. június 16-ai ülésnapján fogadta el a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. törvényt (a továbbiakban: Átmeneti tv.). Az Átmeneti tv. a köznevelési tárgyú átmeneti szabályok⁵⁴ körében úgy rendelkezett, hogy 2020. június 26-ig minden általános és közép fokú iskola köteles volt megszervezni a tanulók felügyeletét, amelynek keretében napközit, szakkört, sportfoglalkozást, egyéni vagy csoportos felzárkóztató foglalkozást, fejlesztőfoglalkozást, illetve egyéni vagy csoportos tehetségfejlesztő foglalkozást lehetett tartani. Amennyiben a tanuló nem a lakóhelye szerinti településen járt iskolába, ahol nem tudott tanfelügyeletben részt venni, úgy a tanfelügyeletét a lakóhelye szerinti településen működő iskola nem tagadhatta meg. Az Átmeneti tv. előírta továbbá, hogy a 2020. június 26-ig napközbeni felügyeletet igénybe vevő tanulók részére intézményi gyermekétkeztetést,⁵⁵ a napközbeni felügyeletet igénybe nem vevő tanulók részére pedig szünidei gyermekétkeztetést⁵⁶ kellett biztosítani. A napközbeni tanulófelügyeletet igénybe vevők számáról pedig naponta kellett adatot

⁵¹ SCHANDA – BALOGH: i. m. 61–64.

⁵² Alaptörvény 54. cikk (1) bekezdés.

⁵³ TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs (szerk.): *Bevezetés az alkotmányjogba. – Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei*. HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2013, 468.

⁵⁴ 2020. évi LVIII. törvény 76–78. §§.

⁵⁵ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 21/A. és 21/B. §-ában foglaltaknak megfelelően.

⁵⁶ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 21/C. §-ában foglaltaknak megfelelően.

szolgáltatni a KIR rendszerben meghatározott adattartalommal. E szabályok meghozatalára azért volt szükség, mert – tekintettel a tanév végéig tartó tantermen kívüli, digitális munkarendben történő oktatásra – indokoltta vált a tanulók napközbeni felügyeletének megszervezése, ha azt a szülők, illetve a törvényes képviselők nem tudták megoldani. Mivel a szülők a veszélyhelyzet elhúzódása miatt ezen időszakra nagyrészt már kimerítették a gyermekek családon belüli felügyeletére rendelkezésre álló megoldásokat, szükségessé vált a gyermekek iskolai felügyeletének, és ezzel párhuzamosan az étkeztetésének megoldása.⁵⁷

4.2. Az Intézkedési terv

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma a honlapján 2020. augusztus 29. napján tett közzé a 2020/2021. tanévben a köznevelési intézményekben a járványügyi készenlét idején alkalmazandó eljárásrendről szóló Intézkedési tervet (a továbbiakban: Intézkedési terv⁵⁸), amelyet azóta már több alkalommal egészítettek ki.⁵⁹ Az Intézkedési terv azt hivatott biztosítani, hogy a köznevelésben dolgozó pedagógusok és tanulók megfelelő módon készülhessenek fel a koronavírus elleni védekezésre és megelőzésre, továbbá, hogy adott esetben megfelelő protokoll álljon rendelkezésre a veszélyeztetett intézmények azonosításához és támogatásához. Az Intézkedési terv minden köznevelési intézményre⁶⁰ – a helyi lehetőségekhez mérten – kötelezően alkalmazandó, az adott intézménytípus sajátosságait figyelembe véve. Az Intézkedési terv 11 témakörben fogalmaz meg elvárásokat az egyes intézmények részére. Ezek a következők: a takarítás, fertőtlenítés; az intézmények látogatása, rendezvények, kirándulások; az egészségügyi szempontból biztonságos környezet kialakítása; az étkeztetésre vonatkozó szabályok; a külföldről érkező kollégiumi tanulókra vonatkozó szabályok; a kollégiumi elhelyezésre vonatkozó szabályok; az iskola egészségügyi ellátásának szabályai; a tanulói hiányzások kezelése; az esetleges beteg személy tekintetében megfogalmazott teendők; a fertőzéssel érintett intézmények esetében történő intézkedések; valamint a kommunikáció.

Az Intézkedési tervben előírtak bevezetése és alkalmazása az intézményvezető, míg a megvalósítás ellenőrzése a fenntartó⁶¹ feladata.

⁵⁷ A 2020. évi LVIII. törvény 76–78. §§-hoz fűzött indokolás.

⁵⁸ Az Intézkedési terv megtekinthető: https://www.oktatas.hu/koznevelas/aktualis_tanev_esemenyei/covid19/intezkedesi_terv_koznev_int, 2020. október 7.

⁵⁹ A jelen tanulmány írásakor a 2020. október 1. napján közzétett, 3. verzió a hatályos.

⁶⁰ A Köznev. tv. 7. § alapján a tizenhárom köznevelési intézménytípus az óvoda, az általános iskola, a gimnázium, a szakgimnázium, a szakiskola, a készségfejlesztő iskola, az alapfokú művészeti iskola, a kiegészítő nemzetiségi nyelvoktató iskola, a gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai nevelési-oktatási intézmény, a kollégium, a pedagógiai szakszolgálati intézmény, a pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézmény és a kiegészítő nemzetiségi óvoda.

⁶¹ Köznev. tv. 4. § 9. pontja alapján fenntartó: az a természetes vagy jogi személy, aki, vagy amely a köznevelési feladat ellátására való jogosultságot megszerezte vagy azzal rendelkezik, és a köznevelési intézmény működéséhez szükséges feltételekről gondoskodik.

4.3. Az oktatáshoz való jogot érintő kormányrendeletek a második hullámban

A 2020. szeptember 18-án kihirdetett, a járványügyi készültségi időszak védelmi intézkedéseiről szóló 431/2020. (IX. 18.) Korm. rendelet is tartalmaz a köznevelésre és a szakképzésre vonatkozó védelmi intézkedéseket, amelyek 2020. október 1. napján léptek hatályba. Ezek értelmében az Nkt. szerinti köznevelési intézménybe és Szakképzési tv. szerinti szakképző intézménybe (a továbbiakban együtt: intézmény) az ott foglalkoztatott személy, az ott szükséges karbantartási, illetve javítási munkát végző személy, a jogszabályon alapuló kötelezettség teljesítése céljából érkező személy, illetve a nagykorú tanuló csak abban az esetben léphet be, ha a testhőmérséklete nem haladja meg az országos tisztifőorvos által határozatban⁶² meghatározott mértéket. Ennek alapján az intézménybe történő belépéshez a testhőmérséklet nem érheti el a 37,8 °C-ot. Az intézménybe történő belépés során azt a gyermeket, illetve kiskorú tanulót, akinek a testhőmérséklete eléri vagy meghaladja az országos tisztifőorvos által meghatározott mértéket, a többi gyermektől, illetve tanulótól el kell különíteni, és erről a szülőt vagy a törvényes képviselőt távközlési eszköz útján haladéktalanul tájékoztatni kell.⁶³ A tisztifőorvosi határozat ezt pontosítva úgy rendelkezik, hogy a gyermek testhőmérsékletét – amennyiben szükséges az elkülönítés – 15 perc elteltével ismét meg kell mérni, és amennyiben a megismételt mérés során a testhőmérséklet eléri a 37,8 °C-ot, erről a szülőt vagy a törvényes képviselőt távközlési eszköz útján haladéktalanul tájékoztatni kell.⁶⁴ A testhőmérséklet mérésének végrehajtásáról az intézmény vezetője köteles gondoskodni. A testhőmérséklet-ellenőrzésnek minden, az intézmény területére belépő személy az érkezéskor köteles magát alávetni.⁶⁵

A 431/2020. (IX. 18.) Korm. rendelet azok körét is meghatározta, akik jogosultak az intézmények területére történő belépésre. A gyermekén, a tanulón és az őt kísérő egy fő nagykorú személyen kívül az intézmény területére csak az ott foglalkoztatott személy, az ott szükséges karbantartási, illetve javítási munkát végző személy, a jogszabályon alapuló kötelezettség teljesítése céljából érkező személy léphet be.⁶⁶ A gyermek kísérője csak a testhőmérsékletmérő pontig mehet be abban az esetben, ha az orrot, illetve a száját folyamatosan elfedő orvosi maszkot, munkavédelmi maszkot, illetve textil vagy más anyagból készült maszkot visel.⁶⁷

A veszélyhelyzet idején alkalmazandó védelmi intézkedések második üteméről szóló 484/2020. (XI. 10.) Kormányrendelet pedig azt rendelte el, hogy az iskolák a középfokú oktatásban 9. osztálytól 2020. november 11-étől digitális munkarendben

⁶² A köznevelési intézménybe, valamint a szakképző intézménybe történő belépéshez megengedett testhőmérséklet mértékéről szóló országos tisztifőorvosi határozatról szóló Nemzeti Népegészségügyi Központ (NNK) közleménye (HÉ 2020/54.) Közzétéve: 2020. szeptember 30.

⁶³ 431/2020. (IX. 18.) Korm. rendelet 4. § (1) bekezdés.

⁶⁴ HÉ 2020/54. 2. pont.

⁶⁵ 431/2020. (IX. 18.) Korm. rendelet 4. § (4)–(5) bekezdés.

⁶⁶ 431/2020. (IX. 18.) Korm. rendelet 5. § (1) bekezdés.

⁶⁷ 431/2020. (IX. 18.) Korm. rendelet 5. § (2) bekezdés, 1. § (1) bekezdés.

működhetnek tovább, míg az alsóbb osztályokban hagyományos módon folytatódik az oktatás.

Az ismételt digitális oktatásra való átállás megkönnyítése érdekében a veszélyhelyzet ideje alatt a digitális oktatással érintett családokat segítő intézkedésekről szóló 501/2020. (XI. 14.) Kormányrendeletben foglaltak szerint 30 napra ingyenes internethozzáférést kaptak az arra jogosult, előfizetéssel rendelkező tanulók, illetve pedagógusok.

5. Külföldi kitekintés

Amint az már fentebb, a digitális távoktatásra való átállás körében említésre került, a COVID-19-járvány első hullámában világszerte döntöttek az egyes országok az iskolák átmeneti bezárásáról, amelyek az UNESCO adatai szerint 165 országban több mint 1,5 milliárd diákot érintettek.⁶⁸

A jelenlegi, 2020/2021-es tanévet azonban már – a hagyományostól némiképp eltérően, a járványválságra adott biztonsági intézkedésekkel – szinte mindenhol a szokásos módon kezdték el. A gazdaság fenntartása és a családok működőképességének érdekében szükségessé vált a bölcsődék, óvodák, iskolák újranyitása.

A gyermekek oktatáshoz való joga és egyben kötelezettsége megkívánja a diákok személyes jelenlétét a tanórákon, így pl. az Egyesült Királyságban a gyermekek oktatási fejlődésének és jólétének érdekében az iskolai látogatás az új tanév kezdetétől kötelező a tanköteles korúak számára.⁶⁹ Habár a legtöbb OECD-országban ehhez hasonlóan – természetesen a beteg tanulókat kivéve – kötelező az iskolába járás, Csehországban, Franciaországban és Spanyolországban engedélyezhető az online tanulás azon diákok számára, akik otthon akarnak maradni.⁷⁰

Érdekes megemlíteni, hogy Svédország volt azon kevés országok egyike, amely a tavaszi pandémia ideje alatt is folyamatosan nyitva tartotta az iskoláit.⁷¹ A skandináv országok egyébként már az előző tanév tavaszán – viszonylag rövid zárvartást követően – döntöttek az újranyitásról. A dán kisiskolás gyerekek voltak az elsők, akik bizonyos óvintézkedések, pl. csökkentett osztálylétszám és fizikai távolságtartás mellett visszatérhettek az iskolapadba. Dániához hasonlóan Hollandia

⁶⁸ <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/globalcoalition>, 2020. október 19.

⁶⁹ <https://www.gov.uk/government/publications/what-parents-and-carers-need-to-know-about-early-years-providers-schools-and-colleges-during-the-coronavirus-covid-19-outbreak/what-parents-and-carers-need-to-know-about-early-years-providers-schools-and-colleges-in-the-autumn-term>, 2020. október 19.

⁷⁰ Andreas SCHLEICHER: *The impact of COVID-19 on education - Insights from Education at a Glance 2020*. 22, https://www.oecd.org/education/the-impact-of-covid-19-on-education-insights-education-at-a-glance-2020.pdf?utm_source=Adestra&utm_medium=email&utm_content=CTA%3A%20Brochure&utm_campaign=eduataglancesep2020&utm_term=pac, 2020. október 19.

⁷¹ *Covid-19 in schoolchildren. A comparison between Finland and Sweden*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/c1b78bffbde4a7899eb0d8ffdb57b09/covid-19-school-aged-children.pdf>, 2020. október 19.

és Norvégia is a fiatalabb tanulókat engedte vissza először az oktatási intézményekbe, ezzel szemben pl. Görögországban hamarabb nyitották meg az iskolákat az idősebb, elsősorban végzős diákok számára, hogy elősegítsék a felsőoktatási felvételi vizsgáik megtételét.⁷²

Habár az egyes országok eltérően szabályozták az oktatási intézményekbe történő visszatérést, a maszkviselés és a távolságtartás – a diákok és a pedagógusok egészségének védelmében – szinte mindenhol a protokoll részévé vált. Néhány ország maximalizálta az egy időben az osztályteremben tartózkodó tanulók számát, pl. Franciaország és az Egyesült Királyság azt javasolta, hogy az órákon egyszerre maximum 15 fő tanuló vegyen részt.⁷³

Zárszó

Mindannyian tapasztaljuk, hogy a koronavírus alapjaiban változtatja meg az eddigi megszokott életünket, annak szinte minden területét. Sokunk életében ez az első olyan helyzet, amelyhez hasonló eddig ismeretlen volt a számunkra, így vélhetően nem egyszerű az újfajta rendhez, szabályokhoz történő igazodás. A járvány következményeiről, amelyek minden szektort érintenek, bizonyára könyveket lehetne megtölteni.

Láthattuk, hogy az oktatáshoz való jogot is érintette a vírus, amelyre nagyon gyors és határozott reakció vált szükségessé, hogy a járvány minél kevesebb kárt okozzon az egyik legfontosabb alapjogban. A járvány első hullámának idején a digitális távoktatásra való átállás jelentette a sikeres védekezés kulcsát. Azonban a családok és a gazdaság megfelelő működése érdekében jelenleg – a második hullámban – a gyermekek bizonyos korlátozásokkal a hagyományos módon járnak óvodába, iskolába.

Egyelőre csak találgatni lehet, hogy a koronavírus meddig lesz az életünk része, hogy eltűnik-e egyáltalán, vagy ezentúl vele kell élnünk. Az mindenesetre biztos, hogy sok alkalmazkodást kíván majd a jövőben is. Talán alapjaiban változik majd meg az oktatás, az oktatási rendszer, azonban nem szabad elfeledkeznünk Szent-Györgyi Albert most is aktuális szavairól, miszerint: „Az iskola arra való, hogy az ember megtanuljon tanulni, hogy felébredjen tudásvágya, megismerje a jól végzett munka örömét, megízlelje az alkotás izgalmát, és megtalálja a munkát, amit szeretni fog.”

⁷² SCHLEICHER: i. m. 20.

⁷³ Ministère de l'Éducation Nationale et de la Jeunesse (2020). *Réouverture des écoles et des établissements scolaires [Reopening of schools and educational establishments]*. Ministère de l'Éducation Nationale et de la Jeunesse, France, https://www.education.gouv.fr/bo/20/Hebdo19/MENE2011_220C.htm, 2020. október 19., Coronavirus (COVID-19): implementing protective measures in education and childcare settings, <https://www.gov.uk/government/publications/coronavirus-covid-19-implementing-protective-measures-in-education-and-childcare-settings/coronavirus-covid-19-implementing-protective-measures-in-education-and-childcare-settings>, 2020. október 19.

Felhasznált irodalom**Tanulmányok, könyvek**

- [1] BALÁZS István – Hoffmann István: Közigazgatás és koronavírus – a közigazgatási jog rezilienciája vagy annak bukása? *Közjogi Szemle* 2020/3., 1–10.
- [2] BÁRÁNY V. Fanny: Az oktatás jogi környezete – az oktatáshoz való jog érvényesülése. *Neveléstudomány: oktatás – kutatás – innováció* 2018/4., 7–18.
- [3] DRASKOVICH Edina: Gyermeki jogok a koronavírus járvány idején. *Infojegyzet* 2020/43., 1–4.
- [4] HOLLE Alexandra: Méltányosság az oktatásban. *Infojegyzet* 2016/40., 1–4.
- [5] HOLLE Alexandra: Oktatási rendszerek az új koronavírus járvány idején. *Infojegyzet* 2020/10., 1–4.
- [6] KAZUSKA Melinda: A tankötelezettség múltja, jelene és jövője. *Miskolci Jogi Szemle* 2012/1., 128–142.
- [7] KISFALUDY László: *Köznevelés-politika*. Nemzeti Közszerződési Egyetem, Közigazgatási Továbbképzési Intézet, Budapest, 2020.
- [8] KISS Barnabás – LICHTENSTEIN József – TÓTH Judit: *Alkotmányjog II. Alapjogok és emberi jogok*. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2018.
- [9] KOVÁCS Péter: *Nemzetközi közjog*. Osiris Kiadó, Budapest, 2011.
- [10] MOLNÁR Zsolt: A gyermek oktatáshoz való jogának új Ptk. szerinti szabályozása a szülői felügyelet aspektusából. Gödöllő, *Jogi Fórum Publikációk*, 2015. június, https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/molnar_zsolt_a_gyermek_oktatashoz_valo_joga_uj_ptk_szuloi_felugyelet%5bjogi_forum%5d.pdf, 2020. október 3.
- [11] NAGY Krisztina: *Műveltség, média, szabályozás. A médiaműveltség médiapolitikai jelentősége és szabályozási keretei*. Gondolat Kiadó, MTA TK Jogtudományi Intézet, Budapest–Pécs, 2018.
- [12] SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): *Alkotmányjog – Alapjogok*. Pázmány Press, Budapest, 2014.
- [13] Andreas SCHLEICHER: *The impact of COVID-19 on education – Insights from education at a Glance*. 2020, https://www.oecd.org/education/the-impact-of-covid-19-on-education-insights-education-at-a-glance2020.pdf?utm_source=Adestra&utm_medium=email&utm_content=CTA%3A%20Brochure&utm_campaign=eduataglancesep2020&utm_term=pac, 2020. október 19.
- [14] Stó László: *Kihívások, lehetőségek, innovációk. A jövő iskolája*. https://gyermekekhaza.hu/wpcontent/uploads/2017/10/KIH%C3%8DV%C3%81SOKINOV%C3%81CI%C3%93KLEHET%C5%90S%C3%89GEK_20160425_0.pdf, 2020. március 8.

- [15] SZEIBERT Orsolya: A gyermek a COVID-19 járvány idején – gyermekjogi, gyermekvédelmi és családjogi ajánlások. *Családi jog* 2020/3., 39–43.
- [16] TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs (szerk.): *Bevezetés az alkotmányjogba. – Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei*. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 2013.
- [17] UNGVÁRI Álmos – HOJNYÁK Dávid: Az Európai Unió egyes tagállamainak koronavírus-járványra adott válasza, különös tekintettel a vizsgált államok által bevezetett különleges jogrendi szabályozásra. *Miskolci Jogi Szemle* 2020/1., 122–138.

Egyéb internetes források

- [18] *Covid-19 in schoolchildren. A comparison between Finland and Sweden*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/c1b78bffbde4a7899eb0d8ffdb57b09/covid-19-school-aged-children.pdf>, 2020. október 19.
- [19] Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (*Committee on the Rights of the Child*) 2020. áprilisi állásfoglalása. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT/CRC/STA/9095&Lang=en, 2020. október 14.
- [20] <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/consequences>, 2020. október 14.
- [21] <https://magyarnemzet.hu/belfold/hajnal-gabriella-minden-tanarnak-tudunk-digitalis-eszkozt-biztositani-7917776/>, 2020. október 7.
- [22] <https://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/oktataser-felelos-allamtitkarsag/hirek/uj-munkarend-a-koznevelési-es-szakkepzési-intezmenyekben>, 2020. október 7.
- [23] <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/globalcoalition>, 2020. október 19.
- [24] <https://www.gov.uk/government/publications/what-parents-and-carers-need-to-know-about-early-years-providers-schools-and-colleges-during-the-coronavirus-covid-19-outbreak/what-parents-and-carers-need-to-know-about-early-years-providers-schools-and-colleges-in-the-autumn-term>, 2020. október 19.
- [25] Ministère de l'Éducation Nationale et de la Jeunesse (2020). *Réouverture des écoles et des établissements scolaires [Reopening of schools and educational establishments]*. Ministère de l'Éducation Nationale et de la Jeunesse, France, <https://www.education.gouv.fr/bo/20/Hebdo19/MENE2011220C.htm>, 2020. október 19.
- [26] *Coronavirus (COVID-19): implementing protective measures in education and childcare settings*. <https://www.gov.uk/government/publications/coronavirus-covid-19-implementingprotective-measures-in-education-and-childcare-care-settings/coronavirus-covid-19-implementing-protective-measures-in-education-and-childcare-settings>, 2020. október 19.